

จากบทที่แล้ว ได้กล่าวถึงความแตกต่างทางค่านิยมวิถีปฏิบัติ และค่านิยมจุดหมายปลายทาง โดยทำการทดสอบโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่ามัธยฐานเลขคณิตรวม ผลปรากฏว่าเมื่อนำค่านิยมที่ชาวอเมริกาเรียงลำดับความสูงต่ำแล้ว มีค่าแตกต่างกันตามที่ได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ แต่เพื่อให้แน่ใจมากขึ้น ข้าพเจ้าได้นำค่าเฉลี่ยนั้นมาทำการเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้ T-Test ซึ่งผลออกมาก็มีบางค่านิยมที่มีความแตกต่างกันทางสถิติ และบางค่านิยมไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ดังได้อธิบายไว้ในบทที่แล้ว

ในบทนี้ จะกล่าวเกี่ยวกับค่านิยมวิถีปฏิบัติและจุดหมายปลายทางที่มีนัยทางสถิติ ซึ่งที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 มาทำการทดสอบโดยศึกษาจากผลงานวิจัยต่าง ๆ หลังจากนั้น ก็จะใช้วิธีการสังเกตการณ์โดยการมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ชาวนาทิง 4 หมู่บ้าน เพื่อจะได้ทราบว่า การมีชลประทานจะทำให้ค่านิยมแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด

ตอนที่ 1 ค่านิยมของคนไทยอีสานจากงานวิจัย

ค่านิยมของคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) ในงานศึกษาที่มีมาลักษณะของคนอีสานโดยทั่วไป จะมีนิสัยโอบอ้อมอารี และมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์เสมอไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องหรือไม่ก็ตาม ถ้าหากขอความช่วยเหลือแล้วก็จะได้รับความช่วยเหลือทันที การพึ่งพาอาศัยกันของคนชนบทนี้จะเห็นได้ชัดเจนมากกว่าในประเพณีการลงแขกของคนชนบท เป็นประเพณีที่แสดงถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันฉันญาติมิตรของชาวชนบท เพราะว่าการลงแขกในภาษาอีสานหมายถึงการไปบอกกล่าวขอแรงญาติสนิทมิตรสหายให้มาช่วยกันทำงานงานที่ต้องลงแขกนั้นมีทั้งงานส่วนตัวและส่วนรวม งานส่วนตัวที่อาศัยการลงแขกนั้นมักจะเป็นงานใหญ่ที่เล็บปากว่าแรงหรือไม่เช่นนั้น ก็จะเป็นงานหนักที่จำเป็นต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว จึงต้องบอกให้ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือ¹

แต่การลงแขกเพื่อทำงานส่วนรวม หรือการกระทำสาธารณประโยชน์นั้นจะลงแขกเมื่อ

¹จากรูวรรณ ธรรมวัตร, ชนบธรรมเนียมประเพณีของคนอีสาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, 2518) หน้า 1.

มีงานประเพณีของหมู่บ้าน ซึ่งงานนั้นเป็นงานใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานจากทั้งหญิงชายหลายฝ่าย นอกจากนั้นการสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน บ่อน้ำ สะพาน สร้างวัด หรือศาลากลางบ้านในชนบทก็จะทำการสร้างด้วยวิธีการลงแขกผู้¹ที่ออกปากบอกชาวบ้านให้มาช่วยงานก็คือคณะกรรมการหมู่บ้านหรือผู้ที่ชาวบ้านศรัทธา¹นำถือการลงแขกสร้างสาธารณูปโภคของชาวบ้านนับว่าเป็นการช่วยประหยัคงบประมาณของรัฐบาล และเป็นการช่วยพัฒนาตนเองตลอดจนสังคมของคนอีกด้วย ²

สำหรับการลงแขกทำนํานั้น ในแต่ละปีมีความจำเป็นที่ต้องใช้แรงงานมากอยู่ 4 ครั้งด้วยกันคือ เวลาคำนา เวลาเกี่ยวข้าว เวลานวดข้าว และเวลาขนข้าวขึ้นยุ้งฉาง ดังนั้นการทำนาใน 4 ระยะเวลา¹นี้จำเป็นต้องอาศัยแรงงานจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือ ฝ่ายเจ้าของบ้านก็จะจัดเตรียมอาหารไว้เลี้ยงดูเป็นอย่างดีไม่ให้ขาดเหลือ เมื่อลงแขกในนาของตนเองแล้วก็ต้องไปช่วยลงแขกนาของคนอื่นตอบแทนกันไป การแสดงน้ำใจเช่นนี้ย่อมชี้ให้เห็นชัดเจนว่าน้ำใจและน้ำมิตรมีค่ายิ่งกว่าเงินสำหรับคนชนบท

ตามปกติแล้วเมื่อถึงฤดูการคำนา ชาวบ้านจะไม่นิยมลงแขก เพราะต่างคนต่างก็รีบคำนาให้เสร็จทันกับน้ำ หากน้ำแห้งจะปักคำไม่ได้ กรณีนี้จะเป็นลักษณะของการทำนาของชาวนานอกเขตชลประทานซึ่งอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวในการทำนา แต่การทำนาของชาวนาในเขตชลประทานนั้นนอกจากอาศัยน้ำฝนแล้วยังมีน้ำจากชลประทานอีก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจพูดได้ว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา เช่น เปลี่ยนจากคันไถที่ทำด้วยไม้คงทนมมาเป็นไถเหล็กเปลี่ยนจากการใช้แรงงานควายไถนามาเป็นรถไถนา หรือเปลี่ยนจากการใช้แรงงานคนนวดข้าว เป็นต้น ชาวนาที่ทำนําน้ำฝนหรือที่อยู่นอกเขตชลประทานก็พยายามหาวิธีจะทำนาให้เสร็จทันน้ำในฤดูฝน และชาวนาที่อยู่ในเขตชลประทานก็จะต้องการทำนาให้ได้ปริมาณผลผลิตมากขึ้น เพราะมีชลประทาน จึงทุ่มความพยายามในการเพิ่มผลผลิตและหาเครื่องทุ่นแรง

ฉะนั้นเมื่อมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาเข้ามา ชาวนาส่วนใหญ่จึงยอมรับ จากการศึกษาหมู่บ้าน 2 แห่งในจังหวัดขอนแก่นของสมศักดิ์ ศรีสันติสุข พบว่าชาวนาได้รู้จักวิธีการควบคุมแมลงการใช้ปุ๋ยการใช้พันธุ์ข้าวที่ปรับปรุงใหม่และการใช้เครื่องสูบน้ำ

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 - 5

มากขึ้นเรื่อย ๆ ³

ในสมัยก่อนยังไม่มีเทคโนโลยีเหล่านี้ชาวนาในเขตในชนบท จึงต้องมีการลงแขกช่วยงานเมื่อถึงเวลา เกี่ยวข้าว นวดข้าว และขนข้าวขึ้นยุ้งฉาง ปัจจุบันนี้การลงแขกของชาวนาก็ยังมียุ่การที่ชาวนามารวมกันทำนานนอกจากจะให้งานเสร็จเร็วขึ้นแล้วยังทำให้การทำงานสนุกสนานเพลิดเพลินอยู่ในลักษณะทำงานเป็นเล่น ทำเล่นเป็นงาน ก็จะต้องมีการรื่นเริงควบคู่ไปกับงานด้วย นอกจากนั้นบรรดาชายหนุ่มหญิงสาวมีโอกาสนี้จะได้พูดคุยกัน บางคนจะพูดเป็นกลอนคั่นตามแบบชาวบ้านเรียกว่า จำยพญา⁴ แต่ในกรณีเมื่อชาวนายอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เป็น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้ทำการวิจัยชาวชนบท ณ หมู่บ้านบางชัน เขตมีนบุรี ได้กล่าวว่า สังคมไทยเห็นคุณค่าของการจ้างแรงงานแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานทุกวันนี้มี 2-3 รายเท่านั้นที่ทำงานร่วมกันในนา ⁵ ชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มีลักษณะเปลี่ยนแปลง จากการแลกเปลี่ยนแรงงานเป็นการจ้างงานเหมือนกัน เช่น มีการขนข้าวยุ้งฉาง สมัยก่อนนิยมการลงแขกใช้แรงงานคนหาบขึ้นยุ้ง แต่ในปัจจุบันนิยมจ้างรถยนต์บรรทุกมากขึ้น เพราะสะดวกกว่ากันมาก หรือการนวดข้าว ถ้าเป็นชาวนาในเขตชลประทานซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ดี ประกอบกับการเกษตรมีความเข้มข้นแข็ง ออกทุน มีการแข่งขันการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและสร้างฐานะครอบครัวของคนให้ดียิ่งขึ้น เพราะว่ามีน้ำเข้ามาใช้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ช่วยทำให้คนมีความมานะอุตสาหะด้วย ⁶ ชาวนาที่จะซื้อเครื่องนวดข้าวเองหรือบางคนที่ไม่สามารถซื้อเองได้ก็จะจ้างการ

³สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทยแนวทางวิจัยและพัฒนา (สำนักวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528) หน้า 20.

⁴จารุวรรณ ธรรมวัตร, ชนบทธรรมนิยมประเพณีอีสาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, 2518) หน้า 1.

⁵สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, การวิจัยชาวชนบท ณ หมู่บ้านบางชัน เขตมีนบุรี (สำนักวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2527) หน้า 119

⁶สำเริง จันทสุวรรณ, รั้งสรรค เนียมสนธิ และพงษ์ศักดิ์ มานะศิริสุข, "รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการย้ายถิ่นออกกระหว่างหมู่บ้านที่ทำการเกษตรอยู่ในเขตชลประทานกับหมู่บ้านที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทาน" (สำนักวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528) หน้า 136.

มีเครื่องนวดข้าวจะทำให้งานเสร็จเร็วขึ้น ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ต้องอาศัยแรงงานคนแรงงานสัตว์ในการนวดข้าว

ลักษณะความเป็นอยู่ของคนอีสานภายในครอบครัว จะยึดถือผู้อาวุโสเป็นหลัก ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ แต่ถ้าในระดับหมู่บ้านก็จะยึดถือผู้นำของหมู่บ้านถือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำในครอบครัวหรือหัวหน้าครอบครัว จะทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว และรับผิดชอบภายในครอบครัวทุกอย่าง เช่น ทำงานเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า สมาชิกภายในครอบครัวจะไม่ช่วยเหลือกัน สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องช่วยกันหาเลี้ยงครอบครัวแต่ผู้ที่เป็นคนรับผิดชอบมากที่สุดก็คือ หัวหน้าครัวเรือนนั่นเอง

ผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัวในที่นี้หมายถึง ผู้รับผิดชอบครอบครัวหรือหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งส่วนมากจะเป็น พ่อบ้าน แต่ปัจจุบันนี้ค่านิยมได้เปลี่ยนไป ผู้ที่รับผิดชอบหรือหาเลี้ยงครอบครัว อาจจะเป็นลูกคนใดคนหนึ่งที่มีรายได้แน่นอน ส่วนคำว่าหลักของครอบครัวของคนอีสาน หมายถึง ผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานภายในครอบครัว ได้แก่ ผู้อาวุโสของครอบครัวเช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งชาวอีสานจะเคารพนับถือมากส่วนผู้นำของหมู่บ้านหรือผู้ใหญ่บ้านก็จะทำหน้าที่พัฒนาท้องถิ่นหรือหมู่บ้านที่อยู่ในความดูแลของตนให้เจริญก้าวหน้าโดยการชักชวนลูกบ้านให้ช่วยกันทำซึ่งอาจจะทำในลักษณะการลงแขกโดยการขอแรงจากชาวบ้านอย่างทีกล่าวในตอนต้นก็ได้ สำหรับผู้ใหญ่บ้านจะต้องดูแลให้ทั่วถึงทั้งหมู่บ้าน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ เช่น โจรผู้ร้าย เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันค่านิยมก็ยังคงมีอยู่ แต่ก็ไม่มากนัก

ถ้าหากลูกหลานแต่งงานและแยกครอบครัวออกไปก็จะกลายเป็นในลักษณะอีกครอบครัวหนึ่งและการดำรงชีวิตจะเป็นอิสระจากครอบครัวของพ่อแม่เดิมแต่ลักษณะการพึ่งพาอาศัยระหว่างครอบครัวหรือเครือญาตินั้นยังคงมีอยู่ตลอดไป ลักษณะของคนอีสานในชั้นนี้จะเห็นเด่นชัดคือมีความรักญาติพี่น้องมีอะไรก็ต้องเกื้อกูลกันระหว่างญาติหรือแม้แต่คนในหมู่บ้านเดียวกันก็อาจจะเน้นความเป็นญาติเช่นกัน เพราะฉะนั้นจะต้องอาศัยไหว้วานหรือขอความช่วยเหลือกันได้ตลอดเวลา

ผู้ใหญ่บ้านนั้นนอกจากจะเห็นผู้นำของหมู่บ้านในด้านของความเคารพนับถือแล้ว ก็ยังทำ

⁷สุเทพ สุนทรเกสัช, ประวัติหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511) หน้า 65.

หน้าที่เป็นสื่อระหว่างระบบราชการกับชาวบ้านอีกด้วยเช่นรับคำสั่งอะไรจากกำนันจากอำเภอที่จะมาอธิบายให้ลูกบ้านเข้าใจและปฏิบัติตาม หรือทำหน้าที่แนะนำให้ลูกบ้านเข้าใจวิทยากรใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อจะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญต่อไปได้ เช่นแนะนำชาวบ้านให้รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย โดยแนะนำวิธีการใช้ส้วมซึม หรือรับประทานอาหารที่ไม่มีแมลงวันตอมหรือแนะนำในด้านการเกษตรกรรม โดยอาจจะมีเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรออกไปให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหาทางด้านเกษตรให้รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางด้านการเกษตร เป็นต้น ผู้ใหญ่บ้านก็จะมีบทบาทโดยอำนวยความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่และช่วยอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจอีกที่ซึ่งชาวบ้านก็จะเชื่อและยอมรับไปปฏิบัติตามเพราะคนอีสานจะเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำคือสั่งให้ทำอะไรก็จะทำตามได้ เชื่อผู้ปกครอง ไม่ค่อยกล้าขัดแย้ง ลักษณะดังกล่าวในปัจจุบันบางหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาจจะไม่อยู่ในลักษณะดังกล่าว เพราะชาวบ้านได้รับการศึกษามากขึ้นและค่านิยมจะเปลี่ยนจากการที่ไม่นิยมส่งเสริมลูกหลาน ให้ได้รับการศึกษาสูง ๆ มาเป็นการนิยมให้ลูกหลานมีการศึกษาสูงขึ้น เพื่อทัดเทียมกับคนในสังคมชั้นสูงได้ อันซึ่งเป็นความก้าวหน้าทางการศึกษาของชาติ นายเคลาส์เนอร์ (Klausner) ได้กล่าวว่า ชาวนาในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีนิยมส่งเสริมให้ลูกของตนมีการศึกษาสูงกว่าแต่ก่อน แสดงให้เห็นถึงเรื่องค่านิยมของการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป⁸

ในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษานี้สามารถทำให้ชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) รู้จักหาเหตุผลแสดงความคิดเห็น จะไม่อยู่ในลักษณะผู้ตามอีกต่อไป⁹

อีกลักษณะหนึ่งของคนอีสานนั้น ก็คือจะเป็นผู้ที่นิยมคุณงามความดี ยกย่องความซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อ ไม่คดโกง มีจิตใจกว้างขวาง ชอบทำบุญเข้าวัดฟังธรรมเพราะฉะนั้นปัญหาการลักขโมยในหมู่บ้านในสมัยก่อนจะไม่มีเลย คือต่างคนต่างก็มีความเชื่อถือกัน เช่นอุปการณการทำนา พวกคราด คันไถ และจอบ เสียม พอทำงานเสร็จก็จะเก็บรักษาไว้ที่นาของใครของมันเพื่อที่จะได้ใช้ใน วันต่อ ๆ ไป จะเอามาเก็บในบ้านก็ต่อเมื่อนานาเสร็จเรียบร้อยแต่ถ้าเกิดการลักขโมยขึ้นภายใน

⁸ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทยแนวทางวิจัยและพัฒนา (สำนักวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2527) หน้า 121.

⁹ สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515) หน้า 17.

ในหมู่บ้านก็จะเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องหาวิธีป้องกัน เช่น จัดเวรยามขึ้นชั่วคราว สำหรับในปัจจุบันลักษณะค่านิยมอย่างนี้ยังคงมีอยู่แต่ก็มีส่วนที่เปลี่ยนไปคือการมีการลักขโมยเพราะคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป เช่น การทำนาอาจไม่ได้ผลเต็มที่ ทำให้รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว เพราะฉะนั้นทุก ๆ คนจะต้องระมัดระวังตัวมากขึ้น

ถ้าหากว่าชาวอีสานบางครอบครัวมีการทะเลาะเบาะแว้งขึ้นภายในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวจะทำหน้าที่ออมชอมและไกล่เกลี่ยให้สามัคคีกันถ้าเป็นการผิดใจกันในระหว่างครอบครัว ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนตัดสินใจโดยใช้วิธีผ่อนปรนและประนีประนอม เช่น เชิญผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือมาร่วมตัดสินด้วย ก็จะช่วยให้ง่ายขึ้นในการประนีประนอม เพราะลักษณะอีกอย่างของคนอีสานก็คือ เชื่อฟังผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้อาวุโสที่หน้าเคารพและเกรงใจด้วย ลักษณะเช่นนี้ในปัจจุบันก็ยังคงใช้กันอยู่

(แสง ศรีหนองโคตร สารวัตรกำนัน. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2529)

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความสำคัญของค่านิยมระหว่างหมู่บ้านในเขตฯ และนอกเขตฯ

จากการที่ข้าพเจ้าได้ทำการศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งขึ้น โดยใช้วิธีการสังเกตโดยการมีส่วนร่วมและการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญใน 4 หมู่บ้าน คือบ้านคินคำ บ้านไคร่นุ่น (หมู่บ้านในเขตชลประทาน) บ้านกุครึ่ง บ้านหนองหญ้ามา (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน) โดยใช้เวลาศึกษาในหมู่บ้านละ 1 เดือน เพื่อที่จะได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับค่านิยมของชาวนาในเขตและนอกเขตชลประทานข้าพเจ้าได้นำเอาค่านิยมวิถีปฏิบัติและจุดหมายปลายทางที่มีนัยทางสถิติ (ในบทที่ 3) มาทำการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นค่านิยมวิถีปฏิบัติ 6 ค่านิยม และค่านิยมจุดหมายปลายทาง 3 ค่านิยม ดังต่อไปนี้

ค่านิยมวิถีปฏิบัติ

1. การเป็นตัวของตัวเอง
2. การปรับตัวเข้ากับจังหวะและสิ่งแวดล้อม
3. การให้อภัย
4. ความกตัญญูรู้คุณ
5. ความรับผิดชอบ
6. ความมั่นใจเมตตาอารี

ค่านิยมจุดหมายปลายทาง

1. การช่วยเหลือผู้อื่น
2. การมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง
3. ความภาคภูมิใจในตัวเอง

ตารางที่ 12

ค่านิยมวิถีปฏิบัติ	ค่านิยมจุดหมายปลายทาง
<ol style="list-style-type: none"> 1. การเป็นตัวของตัวเอง 2. การปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อม 3. การให้อภัย 4. ความกตัญญูรู้คุณ 5. ความรับผิดชอบ 6. ความมีน้ำใจเมตตาอารี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การช่วยเหลือผู้อื่น 2. การมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง 3. ความภาคภูมิใจในตัวเอง

จากนั้นข้าพเจ้าได้นำค่านิยมวิถีปฏิบัติทั้ง 6 ค่านิยม เข้าไปสังเกตการณ์โดยการมีส่วนร่วม และซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหมู่บ้านในเขตชลประทาน (บ้านดินคำ, บ้านไคร่นุ่น) และหมู่บ้านนอกเขตชลประทาน (บ้านกุตรัง, บ้านหนองหญ้ามา) ตารางที่ 13 ดังนี้

ค่านิยมวิถีปฏิบัติ

ในเขตชลประทาน	ลำดับความสำคัญที่ชาวบ้านให้	นอกเขตชลประทาน	ลำดับความสำคัญที่ชาวบ้านให้
1. การเป็นตัวของตัวเอง	(2)	1. การเป็นตัวของตัวเอง	(5)
2. การปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อม	(3)	2. การปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อม	(6)
3. การให้อภัย	(5)	3. การให้อภัย	(3)
4. ความกตัญญูรู้คุณ	(1)	4. ความกตัญญูรู้คุณ	(1)
5. ความรับผิดชอบ	(4)	5. ความรับผิดชอบ	(4)
6. ความมีน้ำใจเมตตาอารี	(6)	6. ความมีน้ำใจเมตตาอารี	(2)

ค่านิยมการเป็นตัวของตัวเอง (หมู่บ้านในเขตชลประทาน บ้านคินคำและบ้านไคร่นุ่น)

ในหมู่บ้านคินคำ และบ้านไคร่นุ่น (หมู่บ้านในเขตชลประทาน) จากการเข้าไปคุยกับ นายบุญมา หัตถรงค์ เกษตรกรบ้านคินคำ และนายบุญมี ศรีวิชา เกษตรกรบ้านไคร่นุ่น ค่านิยมการเป็นตัวของตัวเองอาจมีความหมายหลายด้านดังต่อไปนี้

1. มีการตัดสินใจในด้านการงาน และมีอาชีพเป็นของตัวเอง เมื่อเห็นว่าจะมีผลประโยชน์และได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจ
2. ไม่หลงเชื่อหรือคล้อยตามการชักจูงไปในทางที่ผิด
3. มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ๆ ง่าย ๆ ไม่ใช่จ่ายเงินฟุ่มเฟือยหรูหราตามผู้อื่น
4. ไม่ค่อยมีการจัดงานใหญ่โตเกินกำลังความสามารถ เพื่อแข่งขันกันว่าใครจะเด่นดังกว่ากัน
5. นิยมคุณงามความดี และยกย่องบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติความดี มากกว่าด้านอำนาจหน้าที่
6. ชายและหญิง มีสิทธิเท่าเทียมกัน และต่างฝ่ายต่างยอมรับฟังความคิดเห็น สามารถ มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ประจำหมู่บ้านขึ้น
7. ให้ทุกคนได้แสดงความสามารถของตนเอง เช่น การให้เข้าร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มกองทุน กลุ่มหนุ่มสาว เป็นต้น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนเองได้

จากการสัมภาษณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

การเป็นตัวของตัวเองเมื่อก่อนไม่ค่อยมีต้องรับฟังความคิดเห็นจากผู้อาวุโสกว่า จึงทำให้การตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ในดุลยพินิจของผู้ที่อาวุโสเท่านั้น ความคิดแบบใหม่ ๆ จะถูกปิดไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นใด ๆ ปัจจุบันนี้เกษตรกรเริ่มเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น แสดงความสามารถอันส่วนตัวให้เห็น เช่นการช่วยเหลือกลุ่มเพื่อร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน มีการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวซึ่ง นายบุญถม ถิ่นโสภาก เกษตรกรบ้านคินคำได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า การเป็นตัวของตัวเองที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพหรือการทำนา เพราะเป็นอาชีพของเกษตรกร เพื่อที่จะได้

สร้างฐานะให้ดีขึ้น ดังนั้นเมื่อมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเข้าไป ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีความหวังที่ว่าการดำรงชีวิตของพวกเขาจะต้องดีกว่าเดิม คือมีช่องทางทำมาหากินเพิ่มมากขึ้นสาเหตุเพราะมีน้ำ เพราะฉะนั้นน้ำจึงเป็นส่วนสำคัญสำหรับชาวบ้านมาก เขาเริ่มสังเกตเห็นว่าการทำงานอย่างเดียวซึ่งบางครั้งผลผลิตที่ได้ก็น้อยไม่พอสำหรับการอุปโภคบริโภค สิ่งสำคัญคือไม่พอที่จะหาเลี้ยงกันภายในครอบครัวได้ เพราะการทำงานใช้ระยะเวลาไม่นาน เวลาว่างก็มีมากเพราะฉะนั้น ก็ควรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่นใช้พื้นที่ที่ว่างปลูกผัก จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีก ในการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพของเขาจึงถือได้ว่าเขามีลักษณะที่เป็นตัวของตัวเองมาก

ค่านิยมการเป็นตัวของตัวเอง (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน บ้านกุครึ่ง และบ้านหนองหญ้าม้า)

ข้าพเจ้าได้เข้าไปสัมภาษณ์เกษตรกรบ้านกุครึ่งและบ้านหนองหญ้า (หมู่บ้านอยู่นอกเขตชลประทาน) คือนายแสวง ศรีหนองโคตร สารวัตรกำนันบ้านกุครึ่ง และนายบุญถม บุตรแสวงสี เกษตรกรบ้านหนองหญ้าม้า ได้ความว่า ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง และพึ่งตนเองเป็นหลักใหญ่เพราะอาชีพส่วนใหญ่ทำนา อาชีพรองทำไร่มันสำปะหลัง หรือไร่ปอ แม้ว่าสภาพภูมิประเทศนี้จะแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ แต่ชาวบ้านก็มีความอดทน ขยันต่อการทำงาน มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันโดยไม่นิ่งคู้ตาย มีความสามัคคีปรองดองกัน โดยไม่ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ลักษณะค่านิยมการเป็นตัวของตัวเอง ชาวนาทั้ง 2 หมู่บ้าน (บ้านกุครึ่งและบ้านหนองหญ้าม้า) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การตัดสินใจในด้านอาชีพคือการทำนา ถึงแม้จะมีอุปสรรคเกี่ยวกับน้ำในการทำนา หรือปลูกพืชต่าง ๆ แต่พวกเขา ก็พยายามต่อสู้กับอุปสรรคนี้อย่างหมดจด ด้วยความอดทน เพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัวของตนเอง เพราะเมื่อตัดสินใจไปแล้วก็ต้องทำให้สำเร็จที่ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางราชการ คือสามารถที่จะพึ่งตนเองได้จากการสังเกตพบว่าจากการทำนา 1 ครั้งต่อ 1 ปี ซึ่งชาวบ้านจะได้ข้าวจากการทำนา เพื่อเก็บไว้บริโภคในรอบปี ถ้าได้ข้าวมากก็นำไปขาย เป็นรายได้อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเขาจะเก็บเงินไว้ใช้ซื้อปัจจัยหรือสิ่งของจำเป็นอย่างอื่น ชาวนาถือว่ามิใช่ชาวกินก็อยู่ได้ แต่ละคราวเรือนในหมู่บ้านมีที่นาพอจะทำกินได้ตลอดปี ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้ไม่เคียดแค้นอยู่กันอย่างสบาย มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง ภายในหมู่บ้านจะรักใคร่สามัคคีกัน ซึ่งเกิดจากชาวบ้านไม่เคียดแค้น ปัญหาการลักขโมยก็ไม่เกิดขึ้น เป็นหมู่บ้านที่มีแต่ความสุข อยู่กันอย่างยุติธรรม แต่ละคราวเรือนมีความสัมพันธ์กัน ถึงแม้ว่าลักษณะภูมิประเทศ

ภายในหมู่บ้านจะแห้งแล้ง แต่ชาวบ้านก็มีความอดทนขยันต่อการทำงาน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะทำอะไรภายในหมู่บ้านชาวบ้านจะช่วยเหลือโดยไม่ลังเลใจ จึงทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีกำลังใจ มีความสามัคคีปรองดองกันอย่างญาติไม่ว่าเห็นแก่ตัว แต่ถึงอย่างไรก็ตามทางราชการก็ไม่ได้ลังเลใจได้จัดให้เป็นหมู่บ้าน อพป. จัดให้มีการพบปะกันระหว่างชาวบ้าน กับทางจังหวัดเอง โดยจัดให้มีการอบรม จัดให้มีการสัมมนา อภิปราย จัดให้มีวิทยากรจากจังหวัดออกไปส่งเสริมให้ชาวบ้านได้รับความรู้ใหม่ ๆ วิทยาการใหม่ ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับความรู้ใหม่ ๆ และนอกจากนั้นยังได้จัดการอบรม การฝึกอบรมชาวบ้านให้รู้จักป้องกันตนเองจัดให้มีการรู้จักใช้อาวุธ ฝึกการป้องกันตัวเอง จัดให้มีวิทยากรออกไปส่งเสริมด้านการเกษตรไม่เคยขาด โดยจัดให้มีการเพาะพันธุ์ปลา ตลอดจนการดูแลสุขภาพและจัดหาพันธุ์ให้แก่ชาวบ้าน

จากการสังเกตดูแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าหมู่บ้านกุดรังและบ้านหนองหญ้ามา (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน) จัดว่าเป็นหมู่บ้านที่เงียบสงบ ชาวบ้านอยู่กันอย่างผาสุก ไม่เคียดริอน ชาวบ้านแต่ละครัวเรือน จึงมีลักษณะการเป็นตัวของตัวเองมากสามารถพึ่งตนเองได้อย่างสบาย

ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อม (หมู่บ้านในเขตชลประทาน บ้านดินคำ และบ้านไคร่นุ่น)

จากการเข้าไปพูดคุยกับเกษตรกรบ้านดินคำและบ้านไคร่นุ่น(หมู่บ้านในเขตชลประทาน) ชาวนาทั้ง 2 หมู่บ้านรู้จักหลักการและวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำเอาทรัพยากรซึ่งมีอยู่ในหมู่บ้านนำมาประยุกต์ใช้ภายในหมู่บ้าน และผลิตสินค้าออกขายเอากำไรเข้าส่วนกลางของหมู่บ้าน ผู้ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องนี้คือ นายสิงห์ จันทิมพ์ เกษตรกรบ้านดินคำ และนายตาล มาเทพ ที่เป็นเกษตรกรบ้านไคร่นุ่น ไว้ดังนี้คือ

1. รู้จักยอมรับเอาวิชาการความรู้ต่าง ๆ มาปรับปรุงด้านการประกอบอาชีพ
2. มีการจัดสรรด้านสาธารณสุข และสาธารณสุขโลก
3. ในสภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วไป ก็มีการจัดตั้งองค์การออมทรัพย์ขึ้น เพื่อใช้ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
4. ยอมรับเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ทางด้านการเกษตรเข้ามาใช้ เช่นรถแทรกเตอร์,

ปุ๋ยเคมี, ยาปราบศัตรูพืช, รถไถนาเดินตาม

5. มีการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นหมู่บ้านที่น่าอยู่น่าอาศัยด้วยวิธีการต่าง ๆ จนได้รับรางวัลดีเด่น
6. มีการปรับปรุงให้ได้ผลผลิตมากขึ้น
7. รู้จักหาวิธีนำเอาวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติภายในหมู่บ้านมาผลิตจนเป็นสินค้าต่าง ๆ ซึ่งทำรายได้ภายในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

แต่ก่อนการปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อมมีน้อย เพราะไม่เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะตามมาภายหลัง หรือเพราะไม่มีโอกาสและช่องทางมากมายเหมือนปัจจุบัน เช่น โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น มีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเข้าไป มีผลทำให้ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สังเกตจากมีรายได้มากขึ้นกว่าเดิม ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม การกักหนี้ย่อมมีสินค้าน้อยลง กล่าวคือชาวบ้านรู้จักการปรับตัว รู้จักนำเอาเทคนิคและวิชาการเกษตรมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต ปรับปรุงราคาให้มีมาตรฐานดีกว่าเดิม ทางด้านสาธารณสุขพยายามชักจูงให้ชาวบ้านรู้จักการรักษาสุขภาพอนามัย เช่น รณรงค์ให้มีส้วมซึมทุก ๆ หลังคาเรือน เพื่อความสะดวกสบายและปลอดภัยทางการติดเชื้อโรค ซึ่งนำสู่คุณภาพชีวิตที่ไม่ดี และยังมีวาระที่รื้อรันทันทีในทุก ๆ ด้านที่เห็นแล้วว่ามีประโยชน์กับบุคคลภายในหมู่บ้าน จนสามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านตัวอย่างและได้รับรางวัลดีเด่นจากจังหวัด จากคำยืนยันของนายตาล มาเทพ เกษตรกรบ้านไคร่นุ่น กล่าวว่าการปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านนั้นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือรู้จักปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ดี โดยเล็งเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นมาช่วยสร้างให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น รู้จักนำเครื่องมือเครื่องใช้ ทางด้านการเกษตร ได้แก่ รถไถนาเดินตาม มาใช้เพื่อการทำงานรวดเร็ว และคล่องตัวมากกว่าเดิมที่ใช้แรงงานจากสัตว์เลี้ยง (วัว, ควาย) กล่าวคือรู้จักใช้แรงงานจากเครื่องจักร แทนแรงงานจากสัตว์ ลักษณะเช่นนี้จะพบเห็นได้ในหมู่บ้านชนบทโดยเฉพาะในเขตชลประทาน

คำนิยามการปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อม (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน บ้านกุครั้ง และบ้านหนองหญ้ามา)

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านกุครั้ง และหนองหญ้ามา (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน) โดยเฉพาะในด้านอาชีพไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปมากนัก เช่นการทำนาแต่ก่อนนั้นอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว เพราะไม่มีคลองส่งน้ำมาในปัจจุบันยังคงอาศัยน้ำฝนทำนาเหมือนเดิมมิได้เปลี่ยนแปลงอะไรเลย จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวนาทั้งสองหมู่บ้านเหมือนเดิม คือถ้าไม่มีน้ำก็ทำนาไม่ได้ นายแสวง แสงปัดสา เกษตรกรบ้านกุครั้งได้บอกข้าพเจ้าว่าได้ทำหนังสือราชการเสนอให้สร้างคลองส่งน้ำเพื่อช่วยเหลือชาวนาในยามฝนแล้ง แต่จนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่มีการสร้างคลองส่งน้ำ เพราะฉะนั้นชาวบ้านจึงช่วยเหลือตนเองโดยการสูบน้ำจากห้วยใกล้ ๆ มาใช้ทำนาแต่ถ้าที่นาของใครอยู่ไกลจากห้วย, หนอง, บึงก็หมดโอกาสที่จะทำนา

ค่านิยมนี้ในปัจจุบันหมู่บ้านทั้ง 2 แห่ง (กุครั้งและหนองหญ้ามา) ก็ยังคงมีการดำรงชีวิตเหมือนเดิม เพียงแต่พยายามช่วยตัวเองให้มากกว่าเดิม

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับจังหวะและสิ่งแวดล้อม ของหมู่บ้านกุครั้ง และหนองหญ้ามา (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน) ตามที่ข้าพเจ้าสังเกตเห็นนั้นคือมีถังเก็บน้ำขนาดใหญ่เป็นถังของมีชัย ซึ่งมีชัยมีนโยบายช่วยเหลือชนบทในเรื่องการเก็บกักน้ำชาวบ้านจะต้องเสียจ่ายค่าถังน้ำนี้เป็นเงิน 2,500 บาท ให้ผ่อนจ่ายมีกำหนด 3 งวด ซึ่งชาวบ้านทุกคนก็เต็มใจที่จะเสียเงินเพื่อจะได้มีถังไว้สำหรับเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง (จากคำยืนยันของ แม่จัน แสงปัดสา กลุ่มแม่บ้านสตรี หมู่บ้านหนองหญ้ามา) ซึ่งเป็นประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคมีน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีเพราะถึงแม้ไม่มีชลประทานแต่ชาวบ้านก็สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ค่านิยมการให้อภัย (หมู่บ้านในเขตชลประทาน บ้านดินคำและบ้านไคร่นุ่น)

ชีวิตความเป็นอยู่ของหมู่บ้านดินคำและไคร่นุ่น เป็นหมู่บ้านพัฒนาแล้ว โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำทั้งในทางด้านการพัฒนาหมู่บ้าน, การดูแลลูกบ้านได้อย่างดี ทางฝ่ายลูกบ้านทุกคนก็ให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านเป็นอย่างดี โดยเฉพาะเมื่อเกิดเรื่อง ลูกบ้านจะไปแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านทำการตัดสินเกี่ยวกับข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นระหว่างลูกบ้านเมื่อผู้ใหญ่บ้านตัดสินเรียบร้อยแล้ว ลูกบ้านก็จะเชื่อฟังตามคำแนะนำของผู้ใหญ่บ้าน และคู่กรณีก็จะสามารถปรับความเข้าใจกันได้ เข้าใจกันและเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน โดยจะไม่คิดถึงเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างกันและกัน และ

อภัยซึ่งกันและกัน จากการสังเกตและสัมภาษณ์ นายคำ จันเกิด เกษตรกรบ้านดินคำ และนาย พิศ โคตรคอน เราอาจจะแบ่งค่านิยมการให้อภัยได้ดังนี้

1. ในกรณีที่เกิดความไม่เข้าใจกันเกี่ยวกับเรื่องที่ดินที่มีเขตติดต่อกัน ฝ่ายคู่กรณีก็จะไปร้องเรียนกับผู้ใหญ่บ้านให้ผู้ใหญ่บ้านตัดสินความให้ เพื่อที่จะคลายปัญหาหรือข้อขัดแย้งกันเพื่อจะได้ทำความเข้าใจกันโดยผู้ใหญ่บ้านเป็นคนตัดสินให้และตกลงกันโดยที่คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายจะไม่มีใครได้เปรียบหรือเสียเปรียบ

2. ในกรณีที่สัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย ไก่ เป็ด ฯลฯ ไปกินพืชที่ปลูกไว้ ทางฝ่ายเจ้าของพืชผักจะไปบอกให้เจ้าของความมาทำการตกลงกันก็สามารถเข้าใจกันได้

3. ในกรณีที่บ่าวสาวรักกันแล้ว เป็นธรรมดาที่บ่าวสาวจะจับมือถือแขนกัน แต่เกิดมีผู้เห็นเข้าพ่อ แม่ฝ่ายหญิงรู้เข้าก็เรียกค่าเสียหาย แต่ฝ่ายชายไม่มีเงินที่จะจ่ายให้ และฝ่ายหญิงก็เห็นใจเลยให้ฝ่ายชายจัดเลี้ยง อาหาร เหล้า ไข่ เพื่อมาขอขมาญาติทางฝ่ายหญิง โดยไม่ต้องเสียค่าเสียหายเลย

4. ภายในครอบครัว พ่อ แม่ ให้อภัยลูก ๆ เสมอ เมื่อลูกทำผิดก็จะทำการตักเตือน แนะนำสิ่งที่ดีให้ทำเพื่อที่จะให้ลูก ๆ ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว และส่วนรวม

ค่านิยมการให้อภัย (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน บ้านกุดรังและบ้านหนองหญ้าม้า)

ค่านิยมการให้อภัยในหมู่บ้านกุดรังและบ้านหนองหญ้าม้านั้น จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์นายเลื่อน คำดี เกษตรกรบ้านกุดรัง และนายสี ทองคำ เกษตรกรบ้านหนองหญ้าม้า เขาบอกว่าถ้าไม่มีกาให้อภัยกัน จะทำให้บ้านเราอยู่อย่างไม่เป็นสุข เช่น ถ้ามีการต่อแย้งกัน ในขณะที่กำลังมีงานบุญนั้นเราก็ไปขอโทษเจ้าของงานบอกเขาว่าทำไปเพราะความเมา ไม่ได้ตั้งใจต่อไปจะไม่ทำอีกเจ้าของงานก็จะไม่ตีใจเอาความ เพราะถือว่าคนเมาทำอะไรไปเพราะฤทธิ์ของสุรา เป็นการให้อภัยซึ่งกันและกันเรื่องก็ยุติด้วยความเรียบร้อย เพราะคนชนบทพุดง่ายและมี ความเข้าใจกันง่าย

ค่านิยมความกตัญญูรู้คุณ (หมู่บ้านในเขตชลประทาน บ้านดินคำและบ้านไคร่นุ่น)

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ นายขุนพรหม วิลาวรรณ เกษตรกรบ้านดินคำ และนายคุณ คำสี เกษตรกรบ้านไคร่นุ่นพบว่าความกตัญญูมีอยู่ในตัวของคนทุกคน โดยเฉพาะความกตัญญูต่อบุคคลในหมู่บ้านจะมีกลุ่มหนุ่มสาว เป็นกลุ่มที่ช่วยพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญทัดเทียมกับหมู่บ้านอื่น พวกหนุ่มสาวบางคนก็เข้าไปทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อถึงเวลาทำนาเขาก็จะพากันกลับไปยังหมู่บ้านของตน ถ้าไม่กลับก็จะส่งเงินมาจุนเจือแก่ครอบครัวตลอดเวลากว่าคือมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และหมู่บ้านของตนส่วนการกตัญญูรู้คุณ พ่อ แม่ที่จุนเจือเลี้ยงดูเรามา ลูกก็จะตอบแทนบุญคุณด้วยการเป็นคนดี สร้างความเจริญมาสู่ครอบครัวของตน

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

เด็กในหมู่บ้านดินคำและบ้านไคร่นุ่น ได้รับการศึกษาทุกหลังคาเรือนเมื่อเสร็จจากการเรียนก็จะช่วยพ่อแม่ทุกอย่างทำตนเป็นเด็กที่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ โดยทำงานหาเลี้ยงท่าน สำหรับลูกผู้ชายเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ก็จะบวชเพื่อทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูเรามาจนโต

หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน (บ้านกุดรัง, บ้านหนองหญ้ามา)

สำหรับค่านิยมความกตัญญูรู้คุณ ในหมู่บ้านทั้ง 2 มีลักษณะเหมือนกับ 2 หมู่บ้านแรก ถึงแม้ว่าจะอยู่ในเขตชลประทานก็ตาม เพราะความกตัญญูรู้คุณเป็นจิตสำนึกของแต่ละบุคคล ที่พึงจะรู้จักว่าเราควรจะต้องตอบแทนบุญคุณแก่ผู้ที่เลี้ยงดูเรามากน้อยแค่ไหนหรือตอบแทนบุญคุณผู้ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลเรามาก นอกจากนั้นก็กตัญญูต่อหมู่บ้านของตน เพื่อเป็นการเชิดชูหมู่บ้านให้ภายนอกรู้ว่าหมู่บ้านนี้มีแต่คนดีน่ารักหาด้วย

สรุป

ค่านิยมความกตัญญูรู้คุณ หมู่บ้านในเขตชลประทานให้ความสำคัญไว้เป็นอันดับที่ 1 และหมู่บ้านนอกเขตชลประทานก็อยู่อันดับ 1 เหมือนกัน แสดงว่าค่านิยมความกตัญญูรู้คุณทั้ง 2 เขตไม่แตกต่างกัน

ค่านิยมความรับผิดชอบ (หมู่บ้านในเขตชลประทาน บ้านดินคำและบ้านไคร่นุ่น)

ค่านิยมนี้มีความหมายในทางที่ว่า ในแต่ละสังคมนั้นก็มีความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งถ้าต่างคนต่างทำโดยไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ก็ไม่มีความสุขและก็จะไม่เจริญเมื่อทุกคน

ต่างก็มีความรับผิดชอบซึ่งจะเริ่มที่ตัวเองก่อนจะทำให้สังคมนั้นมีความเจริญ

ในหมู่บ้านดินคำ และบ้านไคร่นุ่น ชาวเจ้าได้เข้าไปสัมภาษณ์ นายทองคำ ทนจันทร์ เกษตรกรบ้านดินคำ และนายทองสุข ศรีคาแก้ว เกษตรกรบ้านไคร่นุ่น ได้ให้ข้อคิดและความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ความรับผิดชอบจะเห็นได้เด่นชัดคือ

1. เมื่อมีงานหรือประเพณีต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ งานประเพณีเข้าพรรษา, ออกพรรษา บุญมหาชาติ และงานอื่น ๆ ชาวบ้านส่วนมากจะให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างดี โดยจะมีการไปชุมนุมที่วัดเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการดำเนินงานซึ่งเป็นประเพณีประจำบ้านของตนเอง มีการช่วยกัน ซึ่งแบ่งหน้าที่ออกไป และต่างคนก็ต่างรับผิดชอบหน้าที่ของตนให้เสร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน เมื่อมีงานบุญที่ประจำปี คณะกรรมการจะแจ้งให้ลูกบ้านทราบแล้วก็แบ่งหน้าที่กัน งานส่วนใหญ่ที่รับผิดชอบก็เป็นงานประจำปีหรืองานที่ทางราชการจัดส่งมาให้มักจะเป็นกลุ่มโดยความร่วมมือกันทั้งหมู่บ้าน

2. บทบาทต่อสังคมส่วนรวม มีการช่วยเหลือต่องานที่ทางราชการขอความร่วมมือมา มีการออกอาสาพัฒนา ตั้งกลุ่มพัฒนา หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่กำลังพัฒนา โดยมีวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคามเข้าไปส่งเสริมมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งบางครั้งก็มีนักศึกษาจากที่อื่นมาทำการพัฒนาในหมู่บ้านและชาวบ้านก็พากันให้การต้อนรับพร้อมกับร่วมมือรับผิดชอบร่วมกันเป็นอย่างดี

3. ความรับผิดชอบในด้านอื่น ๆ เช่น ความเป็นอยู่ในสังคมก็เป็นอยู่อย่างเรียบร้อย ๆ ไม่ค่อยมีอะไรมากนัก เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการความจำเป็นพื้นฐาน (ว.ป.ร.) ซึ่งวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคามรับผิดชอบ

จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านต่างก็มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเองซึ่งเมื่อมีงานอะไรที่ตนเองต้องมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบก็จะทำงานนั้น ให้เสร็จลุล่วงไปโดยเร็วในอดีตก่อนที่โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจะเข้าไป จากการสัมภาษณ์ นายสิงห์ จันทพิมพ์ เกษตรกรบ้านดินคำ และนายทอง วิมูลคำ เกษตรกรบ้านไคร่นุ่นได้ความว่าเมื่อก่อนชาวบ้านก็อยู่กันเรื่อย ๆ ไม่มีงานรับผิดชอบอะไร เพราะทางราชการยังไม่เข้าไปพัฒนาและความรับผิดชอบของชาวบ้านอยู่ที่การทำงานของตนให้เสร็จเท่านั้น ไม่มีหน้าที่อื่นให้ต้องรับผิดชอบ

ในปัจจุบันโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเข้ามาถึงชาวบ้านมีงานเพิ่มมากขึ้นความรับผิดชอบ

ในการทำงานร่วมกันก็มากมีการจัดแบ่งหน้าที่ในแต่ละแผนกหรือหน้าที่ให้คณะกรรมการและลูกบ้านไปทำกัน งานส่วนใหญ่เป็นงานประจำปีหรืองานที่ทางราชการมีส่วนร่วมด้วยมักจะทำเป็นกลุ่มโดยร่วมมือกันทำทั้งหมด ในการทำงานของทางราชการจะทำเมื่อมีข้าราชการเข้ามาสำรวจหรือเข้ามาตรวจความเรียบร้อย แต่ถ้าไม่มีใครมาเยี่ยมหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็จัดแบ่งกันไปทำงาน แบ่งความรับผิดชอบ ส่วนมากหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่กำลังพัฒนาโดยมีวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคามเข้าไปส่งเสริม

แสดงให้เห็นว่าค่านิยมความรับผิดชอบต่อในอดีตได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมสาเหตุเพราะชาวบ้านมีงานทำมากขึ้นเวลาว่างไม่ค่อยมี ความรับผิดชอบต่อมากขึ้น ในอดีตส่วนใหญ่จะเป็นความรับผิดชอบต่อครอบครัว

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ความรับผิดชอบต่อหมู่บ้านดินคำ และบ้านไคร่นุ่น (หมู่บ้านในเขตชลประทาน) ในอดีตและปัจจุบันแตกต่างกัน เนื่องมาจากการมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จึงทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจทางด้านเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น ต้องหันมาเอาใจใส่เกี่ยวกับผลผลิตทะนุบำรุงให้ดี เพื่อขายได้ราคา เพราะฉะนั้นจึงทำให้ความรับผิดชอบต่อเพิ่มขึ้นเวลาว่างน้อยลงจากคำยืนยันของนายเอี่ยม ศรีสะโพก เกษตรกรบ้านดินคำ และนายบุญยงค์ จินสุทธิ เกษตรกรบ้านไคร่นุ่น กล่าวเมื่อก่อนเขารับผิดชอบต่อเฉพาะในครอบครัวเท่านั้นการทำมาหากินเพียงครั้งเดียวคืออาศัยน้ำฝนรายได้ที่มีมาจุนเจือครอบครัวก็ไม่มี ต้องออกรับจ้างเขาเมื่อถึงฤดูรับจ้างเช่น คุ้มกัน เป็นต้น แต่รายได้ก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นมาเท่าไร แต่พอมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเข้ามาก็สามารถทำนาได้ 2 ครั้ง หรือบางทีก็สามารถปลูกผักไว้สำหรับขายและกินได้ เดิมนั้นเขามีรายได้จากการปลูกผักขาย และทำนาไม่ต่ำกว่าสองหมื่นบาท (20,000 บาท) จึงทำให้ความรับผิดชอบต่อสูงในด้านการประกอบอาชีพเพิ่มไปจากความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคมที่มีอยู่เดิมแล้ว

ค่านิยมความรับผิดชอบต่อ (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน บ้านกุดรังและบ้านหนองหญ้าม้า)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านกุดรังและบ้านหนองหญ้าม้า (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน) คือ นายรา พันธุธิ์ เกษตรกรบ้านกุดรัง และนายบุญมี อินสุธิ์ เกษตรกรบ้านหนองหญ้าม้าได้สรุปไว้ว่า ค่านิยมความรับผิดชอบต่อ ส่วนมากจะเน้นความรับผิดชอบต่อครอบครัวเป็นหลัก และความ

รับผิดชอบต่อสังคม เช่น งานประเพณีก็ยังมีอยู่มาก ส่วนความรับผิดชอบในด้านอื่น ๆ เช่น มีการช่วยเหลืองานที่ทางราชการขอความร่วมมือมาแต่ผู้ใหญ่บ้านต้องกระตุ้นเพื่อให้ทำตามที่ถูกขอมา

จากการสัมภาษณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ค่านิยมความรับผิดชอบไม่ได้เปลี่ยนแปลงยังคงเหมือนเดิมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรับผิดชอบในครอบครัวซึ่งเห็นได้ชัดเจนนมาก ตั้งแต่การหาอาหารในแต่ละวัน, การจัดหาสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ เช่น เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค นอกจากนั้นต้องรับผิดชอบในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนของลูก ๆ ด้วย (จากคำกล่าวที่ว่าแม่ทุ้ม ศรีทองโคตรกลุ่มแม่บ้านสตรีในหมู่บ้านกุศกรัง) ความรับผิดชอบด้านสังคมประเพณีที่สูง เช่น ยังมีความรับผิดชอบช่วยเหลือกันเวลาเพื่อนบ้านจัดงาน

หมู่บ้านในเขตชลประทาน (บ้านคินคำ, บ้านไคร่นุ่น)

ค่านิยมความมีน้ำใจเมตตาอารี (หมู่บ้านในเขตชลประทาน บ้านคินคำและบ้านไคร่นุ่น)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านคินคำและบ้านไคร่นุ่น คือนายทองใส นุ่มภักดี เกษตรกรบ้านคินคำและนายช้อน นามเทพ เกษตรกรบ้านไคร่นุ่น ได้สรุปไว้ว่า ค่านิยมความมีน้ำใจเมตตาอารีส่วนมากจะแสดงออกเกี่ยวกับการกินอยู่ เช่น อาหารการกินจะมีการแบ่งปันอาหารกันเมื่อมีอาหารมาก ๆ ก็จะแบ่งปันตามบ้านใกล้เคียงกัน หรือเฉพาะญาติสนิทกันเท่านั้น หรือในเรื่องการทำบุญ เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่จะไปช่วยเหลือกัน แสดงถึงการมีน้ำใจที่ติดต่อกัน ยามที่มีงานที่วัดเช่นผ้าป่า กลืน ชาวบ้านก็จะให้การต้อนรับเป็นอย่างดี เช่นหาที่นอนให้ จัดข้าวปลาอาหารให้กิน อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ เช่นแนะนำหมู่บ้านให้รู้จักดีขึ้น

นอกจากนั้นยังมีการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้า มีความสุขทั้งชีวิตครอบครัวและส่วนรวมทั้งหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านมีความรู้และวิถีดำเนินชีวิตที่ดีเพราะความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีทันสมัย ทำให้ความมีน้ำใจเมตตาอารีลดน้อยลงเพราะต่างก็มุ่งสร้างฐานะของตัวเองให้เป็นปึกแผ่น

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ค่านิยมความมีน้ำใจเมตตาอารีในหมู่บ้านคินคำและบ้านไคร่นุ่น เมื่อมีโครงการสูบน้ำ

ด้วยไฟฟ้าเข้าไป ทำให้ชาวบ้านเล็งเห็นถึงความสำคัญของตัวเองก่อนเป็นอันดับแรกก่อนที่จะเห็นความสำคัญของคนอื่นในกรณีที่มีคนมายืมเงินโดยที่ไม่มีความสนิทสนมกัน เขาจะไม่ให้ยืมโดยอ้างว่าไม่มีจะเอาไปใช้เรื่องอื่น ก็จะตอบว่าไม่มีก่อนเป็นอันดับแรก แสดงให้เห็นว่า ความมีน้ำใจเมตตาอารีไม่มีเลยซึ่งตามปกติเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันจะต้องถามก่อนว่าเอาไปใช้อะไรมีความจำเป็นแค่ไหน แต่กลับไม่ถามเลย

หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน (บ้านกุศรัง, บ้านหนองหญ้ามา)

ค่านิยมความมีน้ำใจเมตตาอารี สังกัดได้ชัดมากเพราะสภาพหมู่บ้าน เป็นชนบทชีวิตความเป็นอยู่ไม่ได้เปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้นความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันจึงปรากฏอยู่เสมอ เช่น บ้านหลังหนึ่งจะทำอาหารกินเช่นปลา แต่ขาดพวกเครื่องปรุงเช่น พริก, มะเขือ, หอม, กระเทียม ก็จะไปขอลจากบ้านที่มีซึ่งจะชี้ให้เห็นว่า มีน้ำใจที่ดีต่อกัน เป็นต้น หรือในกรณีที่มีคนตายในหมู่บ้านชาวบ้านจะไปแสดงความเสียใจกับเจ้าของบ้าน และพร้อมกันนั้นก็ให้ความช่วยเหลือทุกอย่างจนกว่างานจะเสร็จเรียบร้อย

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ชาวบ้านมีน้ำใจและความปรารถนาที่ดีต่อกัน กล่าวคือ ถ้าเห็นลูกของเพื่อนบ้านซึ่งรู้จักกันกำลังจะประพาศตัวไม้คือ กำลังตัดยาเสพติด และมีว่สุ่มเล่นการพนันซึ่งพ่อแม่ของเด็กยังไม่รู้ ชาวบ้านคนนั้นก็จะไปบอกให้พ่อแม่ของเด็กที่ติดยา และอธิบายให้เข้าใจว่าที่เขาบอกก็เพราะหวังดีต่อเด็กเล็งเห็นอนาคตของเด็กเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นแสดงให้เห็นว่าเขามีความปรารถนาที่ดีต่อกัน

สรุปค่านิยมวิถีปฏิบัติ

ค่านิยมการเป็นตัวของตัวเอง

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญค่านิยมนี้สูงมากเป็นอันดับ 2 ดังจะเห็นได้จากว่า ชาวนาในเขตชลประทานมีความมั่นใจในตัวเอง โดยเฉพาะในการประกอบอาชีพ การผลิต มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง มีการรวมกลุ่มพัฒนาหมู่บ้านได้สำเร็จ ทั้งนี้คาดว่าเป็นเพราะการชลประทานที่เข้ามา ทำให้ชาวนามีประสบการณ์ในการเรียนรู้ การตัดสินใจ เล็งเห็น

ผลประโยชน์ที่จะได้รับมากและเมื่อลงทุนลงแรงในไร่นาไปก็มักได้รับผลตอบแทนตามที่หวัง เนื่องจากความแน่นอนในเรื่องปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะเรื่องน้ำแต่สำหรับชาวนานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญการเป็นตัวของตัวเองต่ำ เป็นอันดับ 5 ดังจะเห็นได้ว่ามีความมั่นใจในตัวเองไม่ค่อยมากนัก โดยเฉพาะในด้านการประกอบอาชีพด้านการเกษตร การแสดงความคิดเห็นก็ไม่ค่อยกว้างขวาง โดยมักจะเชื่อผู้อาวุโสเป็นหลักการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาที่มีน้อยซึ่งมักจะทำกิจกรรมตามที่ถูกกระตุ้นจากราชการเท่านั้น สาเหตุอาจเกิดมาจากว่า ชาวนาไม่มีประสบการณ์ที่จะส่งเสริมให้มีความเป็นตัวของตัวเอง เช่นการที่ต้องพึ่งน้ำฝนซึ่งไม่แน่นอน ทำให้ผลผลิตไม่แน่นอน การคาดหวังผลตอบแทนก็ไม่มีและชาวนาต้องพึ่งหลักเกษตรแบบเก่า รวมถึงต้องพึ่งความคิดเห็นความรู้ของผู้อาวุโสในการทำไร่นา ผลก็คือ การเป็นตัวของตัวเอง การเสนอความเห็นอย่างกว้างขวางก็ไม่ค่อยมี

ก่านิยมการปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อม

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมนี้สูงมาก เป็นอันดับ 3 ดังจะเห็นได้จากชาวนาในเขตชลประทานรับเทคโนโลยีในการปรับปรุงการผลิต สาเหตุเพราะมีน้ำจึงลองใช้เทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตใหม่ ๆ เพื่อให้ผลผลิตดีขึ้น และได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อมทางการผลิตและอาชีพ นอกจากนี้การเป็นสมาชิกของสถาบันเกษตรกรก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของชาวนาในเขตชลประทานในการปรับตัวเข้ากับจังหวัดและสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลมาจากการมีชลประทานปรากฏว่าในเขตชลประทานชาวนาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันต่างมากกว่านอกเขตชลประทาน เพราะว่าเป็นในเขตชลประทานชาวนามีโอกาสที่จะเป็นสมาชิกของสถาบันต่าง ๆ มากกว่า และมีโอกาสที่พนักงานส่งเสริมการเกษตรของรัฐ ที่จะออกไปให้ความรู้ และคำแนะนำมีมากกว่าด้วย เพราะตามปกติแล้วบริเวณที่มีชลประทาน จะมีการตั้งกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกรขึ้นและจะมีเจ้าพนักงานส่งเสริมการเกษตรของรัฐออกไปให้คำแนะนำควบคู่กันไป ซึ่งนอกเขตชลประทานมีโอกาสเช่นนี้น้อยมาก จึงทำให้ชาวนาเข้าใจการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรต่าง ๆ น้อย เพราะขาดคนแนะนำจึงมีการสมัครเข้าเป็นสมาชิกน้อยกว่าในเขตชลประทาน แต่สำหรับชาวนานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญ การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเป็นอันดับ 6 ดังจะเห็นได้ว่า สภาพความเป็นอยู่ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการประกอบอาชีพ ลักษณะการทำเกษตรก็เป็นแบบเก่า ไม่มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต ไม่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของการปรับตัวมากนัก

ค่านิยมการให้อภัย

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมนี้เป็นอันดับ 5 ดังจะเห็นได้จากการประกอบอาชีพของชาวนาได้เปลี่ยนแปลงคือ ผลิตเพื่อขาย เพื่อให้รายได้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องมือในการผลิตมีราคา เช่นรถไถเดินตาม แทร็คเตอร์ บัญเคมีเมื่อเกิดการสูญหายไปก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อการทำเกษตรกรรม เพราะเมื่อของเกิดสูญหายไปโดยปกติจะไม่ได้คืน เพราะของมีราคาและมีความสำคัญมากต่ออาชีพ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความช่วยเหลือ จากทางเจ้าหน้าที่ตำรวจไปตามมาลงโทษ ประสพการณ์ทำนองนี้อาจทำให้ชาวนาในเขตชลประทานได้ให้ความสำคัญกับการให้อภัยน้อย แต่สำหรับชาวนานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญกับการให้อภัยนี้สูงเป็นอันดับ 3 ดังจะเห็นได้ว่า สภาพความเป็นอยู่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงซึ่งอยู่กันอย่างพื้ ๆ น้อย ๆ ลักษณะการประกอบอาชีพเหมือนเดิม อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เครื่องมือที่ใช้ทำการเกษตรก็ยังคงใช้เหมือนเดิมไม่ใช่ของมีราคาแพงมาก เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดการสูญหายไปจึงไม่ติดใจคิดว่าแย่งกันใช้ เป็นต้น

ค่านิยมความกตัญญูรู้คุณ

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมนี้เป็นอันดับ 1 เช่นเดียวกับชาวนาที่อยู่นอกเขตชลประทานที่ให้ความสำคัญไว้เป็นอันดับ 1 เช่นเดียวกัน เพราะค่านิยมนี้ได้ฝังรากลึกสำหรับชาวนาทั้ง 2 เขต และค่านิยมนี้มีประโยชน์มากถ้าใครจะปฏิบัติเพราะเป็นสิ่งที่ทุกๆ คนนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่ค้ำจุนจะปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ รวมถึงการชลประทานยังไม่มีผลทำให้ความสำคัญของค่านิยมนี้เปลี่ยนไปหรือต่างกันใน 2 เขตนี้

ค่านิยมความรับผิดชอบ

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมนี้เป็นอันดับ 4 เช่นเดียวกับชาวนาที่อยู่นอกเขตชลประทานที่ให้ความสำคัญไว้เป็นอันดับ 4 เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากชาวนาที่อยู่ในเขตชลประทานมีความรับผิดชอบต่อสังคม พอมีชลประทานเข้าไป ก็เริ่มหันมาให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในการประกอบอาชีพเพื่อให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ส่วนชาวนานอกเขตชลประทานนั้นความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลัก เช่น รับผิดชอบต่อครอบครัว ยังได้รับความสำคัญอยู่พอสมควร

ค่านิยมความมีน้ำใจเมตตาอารี

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมนี้เป็นอันดับ 6 ดังจะเห็นได้จากว่ามีความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามามาก มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ชาวนามองทุกอย่างเป็นเงินเป็นทองมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น จึงทำให้ความเมตตาอารีเริ่มลดน้อยลง แต่สำหรับชาวนาที่อาศัยอยู่นอกเขตชลประทานให้ความสำคัญกับความมีน้ำใจเมตตาอารีสูงมากเป็นอันดับ 2 ดังจะเห็นได้จากในความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพนั้น การพึ่งพาอาศัยกันยังมีมาก ชาวนายังไม่มองทุกอย่างเป็นเงินเป็นทองชัดเจนอย่างในเขตชลประทาน จึงทำให้ลักษณะความมีน้ำใจเมตตาอารีต่อคนที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันมีมาก

ค่านิยมจุดหมายปลายทาง

เมื่อทดสอบค่านิยมวิถีปฏิบัติแล้ว ข้าพเจ้าได้นำค่านิยมจุดหมายปลายทางทั้ง 3 ค่านิยมมาทำการทดสอบด้วยวิธีการสังเกต ธรณ โดยการมีส่วนร่วมและซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญนี้ในหมู่บ้านในเขตชลประทาน (บ้านคินคำ, บ้านไคร่นุ่น) และหมู่บ้านนอกเขตชลประทาน (บ้านกุดรัง บ้านหนองหญ้ามา) ดังนี้

ตารางที่ 14

ในเขตชลประทาน	ลำดับความสำคัญที่ชาวนาให้	นอกเขตชลประทาน	ลำดับความสำคัญที่ชาวนาให้
1. การช่วยเหลือผู้อื่น	(8)	1. การช่วยเหลือผู้อื่น	(5)
2. การมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง	(1)	2. การมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง	(2)
3. ความภาคภูมิใจในตัวเอง	(3)	3. ความภาคภูมิใจในตัวเอง	(3)

หมู่บ้านในเขตชลประทาน (บ้านคินคำ, บ้านไคร่นุ่น)

ค่านิยมการช่วยเหลือผู้อื่น

จากการสัมภาษณ์ในหมู่บ้านคินคำและบ้านไคร่นุ่น (หมู่บ้านในเขตชลประทาน) และได้สัมภาษณ์คุณชายเนียม พิมพ์แสงสี ชาวบ้านคินคำ เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม คุณชายกล่าวว่าส่วนมากจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นไม่มากนัก เพราะชอบอยู่อย่างสันโดษคือความพอใจใน

สิ่งที่เบ็นอยู่ในขณะนั้น ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับตน โดยเฉพาะส่วนรวม ชอบเชื่อฟังมากกว่าคัดค้าน โดยเชื่อว่าวิธีนี้จะสนองความต้องการที่ดี ก็คืออย่าไปหวังอะไรมากนักและช่วยเหลือตนเองมาตลอด เนื่องจากตนเองยังเป็นโสดอยู่ เพราะฉะนั้นมักจะช่วยงานวัดมากกว่า ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเป็นรายบุคคล แต่ในกรณีที่เป็นจำเป็นจะต้องช่วยเหลือผู้อื่นเป็นรายบุคคล คุณยายบอกว่าจะช่วยเหลือในเรื่องการเจ็บไข้ได้ป่วยแก่เพื่อนบ้าน โดยช่วยเหลือในรูปของทรัพย์สิน มากกว่าदानแรงงาน

(เนียม พิมพ์แสงสี ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2529)

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ค่านิยมการช่วยเหลือในหมู่บ้านคินคำและบ้านไคร่นุ่น (หมู่บ้านในเขตชลประทาน) ซึ่งจะปรากฏออกมาในรูปของการทำบุญ หรืองานวัด การทำงานแบบการลงแขก แต่ปัจจุบันการช่วยเหลือเหล่านี้ได้ลดน้อยลงกว่าแต่ก่อนเพราะมีบุตร มีภรรยาต้องรับภาระหนักกว่าแต่ก่อน (การที่มีครอบครัวแล้ว) ส่วนการได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น หรือหน่วยงานจากทางราชการชาวบ้านก็จะไม่เคยหวังให้ใครมาช่วยเหลืออะไรมากนัก โดยเฉพาะจากทางรัฐบาลดูได้จากสถานีอนามัยที่อยู่ในหมู่บ้านสภาพไม่ค่อยดีนัก ของงบประมาณไปได้รับคำตอบเพียงให้รอก่อนงบต้องใช้ในส่วนอื่น ๆ ก่อน เป็นเช่นนี้ตลอดระยะเวลา 3 ปีแล้ว หรือแม้แต่เงินที่จะมาใช้ในส่วนรวมก็มีน้อย (จากคำยืนยันของนายบุญมา สาสาท เกษตรกรบ้านคินคำ)

จากค่านิยมนี้จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือแต่ก่อนเป็นในรูปที่ให้ความช่วยเหลือแทบจะทุกคนที่เราสามารถช่วยเขาให้พ้นทุกข์ได้ เช่นในปัจจุบันนี้มีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าซึ่งทางราชการจัดตั้งขึ้น เพราะฉะนั้นรูปของการช่วยเหลือต้องแปรเปลี่ยนแปลงไป มีการเอารัดเอาเปรียบกันมากขึ้น ควบคู่ไปกับการมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีเทคนิคใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย ปัจจุบันนี้การช่วยเหลือจะเปลี่ยนจากกำลังกายมาเป็นกำลังทรัพย์

หมู่บ้านนอกเขตโครงการชลประทาน (บ้านกุครึ่ง, บ้านหนองหญ้ามา)

ค่านิยมการช่วยเหลือผู้อื่น

จากการที่ข้าพเจ้าได้เข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านกุครึ่งและหนองหญ้ามา (หมู่บ้านนอกเขต

ชลประทาน) คือนายหมั่น ชันเอง เกษตรกรบ้านกุครึ่ง และนายบุญมา สิงห์แก้ว เกษตรกรบ้านหนองหญ้ามา ได้สรุปว่าการช่วยเหลือชาวบ้านส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติเหมือนแต่ก่อน คือมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น

1. มีการส่งอาหารการกินให้
2. ช่วยเหลือยามเจ็บป่วย
3. มีการลงแขกค้ำนา, เกี้ยวข้าว, นวดข้าว โดยไม่หวังผลตอบแทน
4. เวลาจ้างงาน เขายางงานแต่งงาน, งานขึ้นบ้านใหม่, งานบวชก็มีเพื่อนบ้านไปช่วย และลักษณะการช่วยเหลือจะเป็นแบบเต็มใจจนกระทั่งงานเสร็จเรียบร้อย

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ในปัจจุบันค่านิยมการช่วยเหลือของหมู่บ้านกุครึ่งและบ้านหนองหญ้ามา (หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน) ไม่ได้เปลี่ยนแปลง ชาวบ้านก็ยังคงช่วยเหลือกันเหมือนเดิม เช่น การค้ำนา เกี้ยวข้าว หรือปลูกเรือน เจ้าของบ้านก็มีเพียงอาหารเลี้ยงคนผู้มาช่วยทำงานเท่านั้น และผู้ที่มาช่วยก็อาจจะขอร้องให้ผู้ที่ตนช่วยมาช่วยในคราวที่ตนมีงานก็ได้ ผู้ที่มาช่วยจะต้องจำปริมาณของงานหรือจำนวนวันที่ตนช่วย เมื่อถึงคราวที่ตนจะได้รับความช่วยเหลือก็อาจคิดตามจำนวนวันที่ตนเคยช่วยไว้ หรืองานบางอย่างซึ่งมีลักษณะทางพิธีกรรม เช่น บวช แต่งงาน หรือตาย ก็อาจจะมีมันทักไว้ว่าใครช่วยเป็นเงินเท่าไร และเมื่อจะช่วยเหลือตอบแทนอย่างน้อยก็ต้องช่วยเท่ากับ ที่ตนได้เคยได้รับช่วยมาในคราวก่อน การจ้างแรงงานก็มีบ้างในบางรายที่ทำเองไม่ไหว แต่ค่าแรงก็คิดเป็นสิ่งของ เช่น ข้าว มากกว่าเงินสด

หมู่บ้านในเขตชลประทาน (บ้านดินคำ, บ้านไคร่นุ่น)

ค่านิยมการมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง

ข้าพเจ้าได้เข้าไปสังเกตการณ์และสัมภาษณ์เกษตรกรบ้านดินคำ, บ้านไคร่นุ่น คือนายชาย ศรีทานาทัง และนายชัย พาเจริญ ได้สรุปไว้ดังนี้

1. การเข้าวัดของชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความสนใจมากทั้งในเรื่องของการบำเพ็ญศีล ฟังเทศน์ จากพระทุกวันพระไม่ว่าจะเป็น 8 คำ หรือ 15 คำจะมีชาวบ้านเข้าวัดเพื่อ

ไปทำบุญตักบาตร ประมาณ 60% ของชาวบ้านทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่มากพอสมควรซึ่งเมื่อเทียบกับความเป็นจริง ส่วนชาวบ้านที่เหลือส่วนมากจะทำงานบ้าง หรือไม่ก็ประกอบอาชีพซึ่งเป็นของส่วนตัว แต่ในวันปกติชาวบ้านก็ทำบุญเป็นประจำ

2. เมื่อมีการจัดงานประจำปี เช่น บุญมหาชาติ เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ บุญฐิน บุญผ้าป่า ฯลฯ ชาวบ้านให้ความสนใจและร่วมมือประสานงานกันคือส่วนมากงานเหล่านี้จะจัดขึ้นที่วัด ชาวบ้านให้ความสนใจและยึดถือปฏิบัติเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีทุก ๆ ปี ตัวอย่าง เช่น เทศกาลสงกรานต์ก็มีการสรงน้ำพระที่วัด โดยพระจะนำพระพุทธรูปมาจัดเรียง แล้วก็ให้ประชาชนเข้าไปสรงน้ำพระ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัด ชาวบ้านเมื่อเข้าวัดจะมีความรู้สึกว่ามีควมอบอุ่นใจ จิตใจปลอดโปร่งเพราะต่างก็หันหน้าเข้าวัด สนใจในหลักธรรมและศาสนา มีความรู้สึกว่าไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวส่วนทางวัดก็ได้มีการจัดทำกรพัฒนาวัดให้เป็นທີ່เลื่อมใสศรัทธาต่อประชาชน พระสงฆ์ก็เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านเข้าวัด ก็ให้การต้อนรับปลูกฝังสิ่งที่ดีงามให้แก่ชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ

ชาวบ้านให้ความเคารพในพระพุทธศาสนาซึ่งจะเห็นได้จากการที่ได้ทำการบำเพ็ญศีล, ตักบาตร, ทำบุญ ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีในงานบุญหรือเทศกาลต่าง ๆ ที่ถือเป็นงานประเพณีของทุกปี

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ค่านิยมการมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง ชาวบ้านในหมู่บ้านทั้ง 2 มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีการเข้าวัดบำเพ็ญศีล ทำบุญตักบาตรตามประเพณี ทั้งชาวบ้านกับวัดนั้นต่างก็ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เจ้าอาวาสวัดพร้อมทั้งพระ, เณร ต่างก็ให้ความช่วยเหลือชาวบ้านเป็นอย่างดี เช่น กรณีที่จะบวชลูกชายก็ต้องมาปรึกษาเจ้าอาวาส

หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน (บ้านกุตรัง, บ้านหนองหญ้ามา)

ค่านิยมการมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่งในหมู่บ้านทั้ง 2 ข้าพเจ้าได้เข้าไปสังเกตการณ์และซักถามบุคคลที่สำคัญคือ พ่อแสวง ศรีหนองโคตร สารวัตรกำนันบ้านกุตรัง และนายสุข ลอมโสม เกษตรกรบ้านหนองหญ้ามา สรุปได้ดังนี้

การมีศาสนาและหลักธรรมเป็นที่พึ่งนั้น สำหรับหมู่บ้านทั้ง 2 มีคนเข้าวัดแทบทุกหลังคาเรือนสังเกตได้จากเวลาวันพระหรือมีเทศกาลทำบุญตามประเพณีต่าง ๆ ของชาวบ้าน ก็จะต้องมีชาวบ้านไปวัดกันมาก บางคนถึงกับถือศีลอยู่ในวัดเพื่อศึกษาถึงการทำความดีมีความสุขโดยปราศจากความทุกข์ ข้าพเจ้าได้ซักถามชาวบ้านคนหนึ่งว่าศาสนาให้อะไรแก่เราบ้าง เขาบอกว่าให้เรา มีความสงบสุขทั้งกายใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ สอนให้คนคิดถึงเรื่อง บาป-บุญ-คุณ-โทษ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

แสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านนอกเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อการมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง เพราะฉะนั้นวัดกับชาวบ้านจึงเป็นสิ่งที่ผูกพันมากสำหรับชาวชนบท

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ชาวบ้านยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น ถือศีลเป็นประจำทุกวันพระ ก็จะนุ่งขาวห่มขาวทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การถือศีลจะไปทำกันที่วัดตั้งแต่เวลาประมาณ 16.00 ถึง 6.00 น. ของวันใหม่ ข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่ามีคนนุ่งขาวห่มขาวในวันพระมากเพราะมีคนล้นออกมาจากกระเบียงโบสถ์แสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

หมู่บ้านในเขตชลประทาน (บ้านดินคำ, บ้านไคร่นุ่น)

ค่านิยมความภาคภูมิใจในตัวเอง

จากการสังเกตการณ์และซักถามผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญคือ นายคุณ วิลาวรรณเกษตรกรบ้านดินคำ และนายบุญโฮม ธนชัย เกษตรกรบ้านไคร่นุ่น พบว่าชาวบ้านในหมู่บ้านทั้ง 2 นั้นมีความภาคภูมิใจในฐานะความเป็นอยู่ของตัวเอง ต่างก็ให้ความสนใจแก่เพื่อนบ้านด้วยกันมีความร่วมมือสามัคคีกันในการที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะทำให้หมู่บ้านของตนเองมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักตัวอย่างเช่น

1. ในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนของบุตร พยายามส่งเสียให้บุตรได้เรียนหนังสือสูงๆ เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม
2. ในเรื่องตำแหน่งหน้าที่การงาน ชาวชนบทยังนิยมระบบราชการอยู่ เพราะถือว่าทำให้มีหน้ามีตา เป็นที่ยอมรับของคนทุก ๆ คน

3. การประกอบอาชีพ เมื่อมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเข้าไป การประกอบอาชีพมีส่วนสำคัญมากต่อชีวิตความเป็นอยู่

จากการสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าพบว่า

ค่านิยมความภาคภูมิใจแสดงให้เห็นเด่นชัด เมื่อมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเข้าไปก็ทำให้ชาวบ้านเล็งเห็นความสำคัญในการประกอบอาชีพเป็นหลัก เพื่อที่จะสร้างฐานะและความเป็นปึกแผ่นให้แก่ครอบครัว ชาวบ้านภาคภูมิใจมากที่สุดที่ทางราชการเล็งเห็นความสำคัญของการที่มึน้ำใช้กันในฤดูแล้ง สร้างโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อให้ชาวบ้านสามารถทำการเกษตรกรรมได้ในฤดูแล้งแทนการว่างงาน

หมู่บ้านนอกเขตชลประทาน (บ้านกุครึ่ง, บ้านหนองหญ้าม้า)

ค่านิยมความภาคภูมิใจในตัวเอง

จากการสังเกตการณ์และซักถามผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญคือ นายแสวง แสงปัดสา เกษตรกรบ้านกุครึ่ง และนายทัน แสงจันทร์ เกษตรกรบ้านหนองหญ้าม้า พบว่าชาวบ้านภาคภูมิใจกับสิ่งที่ได้มีอยู่คือ อยู่กันอย่างพื้ ๆ น้อง ๆ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยามทุกข์ยาก และให้ความช่วยเหลือเมื่อต้องการความช่วยเหลือ เช่น ยามเจ็บไข้ได้ป่วย ความภาคภูมิใจของชาวบ้านทั้ง 2 คือชื่นชมในความสำเร็จของลูกหลานที่จะนำความเจริญมาสู่หมู่บ้านของตน

ทางด้านการประกอบอาชีพ ถึงแม้พวกเขาต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แต่เขาก็ภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนในหมู่บ้านที่มีแต่ความสุข จริ่งใจ ไม่ชิงดีชิงเด่น นอกจากนั้นเขาพยายามที่จะได้มีการช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุดเพื่อความอยู่รอดและเขายังมีความคิดว่าสักวันหนึ่งทางเจ้าหน้าที่ของทางราชการคงจะมาสร้างคลองส่งน้ำให้ และวันนั้นพวกเขาจะมีความภาคภูมิใจที่สามารถทำการประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ ให้เต็มที่สมกับที่ตั้งใจเอาไว้เพื่อสร้างฐานะให้ดีขึ้น

สรุปค่านิยมจุดหมายปลายทาง

ค่านิยมการช่วยเหลือผู้อื่น

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมเป็นอันดับ 8 ซึ่งคงจะเห็นได้จากว่า

ชาวนาในเขตชลประทานเริ่มมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจรัดตัวเกือบทุกอย่างคิดเป็นเงินเป็นทอง แข่งขันกันทำมาหากิน นอกจากนั้นเวลาที่จะช่วยเหลือคนอื่นแทบที่จะไม่มี ทั้งนี้คาดว่าเป็นเพราะการชลประทานที่เข้ามา ทำให้ชาวนามีภาระกิจในไร่นามากเนื่องจากสามารถทำการเพาะปลูกได้เกือบตลอดปี เล็งเห็นผลประโยชน์มากขึ้นเพราะฉะนั้นจึงทำให้การช่วยเหลือผู้อื่นมีน้อย แต่สำหรับชาวนานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญการช่วยเหลือผู้อื่น เป็นอันดับที่ 5 เพราะสภาพความเป็นอยู่อยู่กันอย่างพืด ๆ น้อย ๆ ความเห็นแก่ตัวแทบจะไม่ค่อยมี ซึ่งมีเวลารว่างมากเพราะการประกอบอาชีพเมื่อทำเสร็จก็จะมีเวลาพักผ่อนมาก จึงทำให้ยังเห็นความสำคัญกับความช่วยเหลือผู้อื่นอยู่มาก

ค่านิยมการมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมนี้ค่อนข้างสูงในอันดับ 1 ดังจะเห็นได้จากว่าชาวนาในเขตชลประทานนับถือศาสนาพุทธ เพราะฉะนั้นจึงมีความศรัทธา ในเรื่องของพระพุทธศาสนา มีการเข้าวัดบำเพ็ญศีลเป็นประจำ แต่สำหรับชาวนานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญการมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่งในอันดับ 2 แสดงว่าชาวนานอกเขตชลประทานก็ยังให้ความสำคัญกับพุทธศาสนา ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนเหมือนกับชาวนานอกเขตชลประทาน เพราะศาสนาพุทธฝังรากลึกในจิตใจและค่านิยมชาวบ้าน นอกจากนี้ชาวนาทั้งในเขตและนอกเขต ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพหรือไม่ก็ยังคงยังต้องการที่พึ่งทางใจเหมือนกัน

ค่านิยมความภาคภูมิใจในตัวเอง

ชาวนาในเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมค่อนข้างสูงในอันดับ 3 ดังจะเห็นได้จากว่า ชาวนาประสบความสำเร็จในชีวิตในทางที่ดีขึ้น ตั้งใจจะผลิอะไรก็ได้ตามที่ตั้งใจเอาไว้ เพราะมีน้ำ มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ นอกจากนั้นปัจจัยที่สำคัญคือมีเงิน ทำให้ชาวนาในเขตนี้มีความภาคภูมิใจที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก แต่สำหรับชาวนานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญต่อค่านิยมนี้ในอันดับ 7 ดังนั้นการประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ค่อยมี ตั้งใจจะผลิอะไรก็ได้ตามที่ตั้งใจเอาไว้เพราะขาดน้ำ ไม่มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะช่วยยให้พัฒนาทางการเกษตรให้ก้าวหน้าดีขึ้น เพราะฉะนั้นจึงให้ความสำคัญกับค่านิยมความภาคภูมิใจไม่มากนัก เพราะไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จ ส่วนมากถ้าไม่ล้มเหลวก็เสมอตัว